

U cilju doprinosa razvoju sistema zaštite prirode i omogućavanju racionalnog i domaćinskog korišćenja ovih prirodnih resursa u skladu sa potrebama njihovog očuvanja, u okviru „Dana borovnice“, manifestacije koju su po deseti put organizovali MK Mountain Resort, NP „Kopaonik“, TO Raška i TOO Brus, saradnik Zavoda za zaštitu prirode Srbije, gospođa Berislava Ilić, održala je predavanje koje se odnosilo na komercijalno gajenje divljih biljnih i životinjskih vrsta pod kontrolom sakupljanja i prometa, sa akcentom na borovnice.

Sakupljanje i promet divljih vrsta započeo je sa primenom Uredbe o stavljanju pod kontrolu korišćenja i prometa divlje flore i faune iz 1993. godine kada se uvidelo da je veliki broj vrsta počeo da se koristi komercijalno, jer je do tada uzimao ko, šta i kako je hteo i sve je bilo dozvoljeno. Tada su veći problem bile životinjske vrste, i jedne godine je zabeležen izlov 60 tona žaba na našoj teritoriji. Uredba je sadržala spiskove zaštićenih rodova ugroženih vrsta i onih kojima je pretio nestanak, ali ne i pravnu regulativu koja bi usmerila i uredila njihovu zaštitu i komercijalizaciju.

Tek na samom kraju prošlog veka formiran je spisak vrsta sa jasno definisanim pravilima ponašanja vezanim za korišćenje vrsta iz prirode za komercijalne svrhe. U samom početku izdvojeno je preko 100 biljnih, dosta životinjskih vrsta, među kojima i domaći golub (kasnije skinuta zabrana), dosta gljiva (u prvo vreme i smrkovi, od kojih su neke vrste, u zavisnosti od roda, ostale pod strogom zaštitom, a sa nekih je skinuta zabrana). U početku je dozvole za korišćenje izdavao Zavod za zaštitu prirode Srbije, ujedno i određivao monitoring vrsta na terenu. Radio je dve stvari koje su u suprotnosti jedna sa drugom, i tek je 2005. resorno ministarstvo preuzelo izdavanje dozvola, a Zavod je ostao da daje mišljenje o količinama koje se mogu sakupljati iz prirode, ali ih je odobravalala komisija Ministarstva, gde se vodilo računa da zaštićena prirodna područja budu izuzeta da bi se sačuvao biodiverzitet vrsta na njima.

Prema važećim propisima, prometom divljih biljnih, životinjskih vrsta i gljiva se mogu baviti samo preduzeća i pravna lica, što je napravilo problem poljoprivrednim gazdinstvima koja se definišu kao fizička lica, a istovremeno se bave i prometom i ugostiteljstvom. Iako u svojim delatnostima koriste ove vrste oni ne mogu da dobiju dozvolu za njihovo sakupljanje, što će u narednom periodu morati da se razmotri i promeni.

Kada je ova materija u pitanju, Berislava Ilić je navela i druge poteškoće koje se javljaju. Uredba kaže da su sva pravna lica u obavezi da svoje sakupljače obuče za taj posao, uz tendenciju da obuku rade stručna lica. Međutim, Uredba nije predvidela dovoljan broj stručnih lica koja bi mogla da pokriju teritoriju cele Srbije, pa je dogovoreno da se to ostavi pravnim licima, koja se time dugo bave i među svojim zaposlenim imaju ljude koji znaju i mogu

da se bave obučavanjem kako, kada i u koje vreme sakupljati određenu vrstu. Primer dobre prakse je Adonis - DOO za proizvodnju promet i usluge iz Sokobanje koji redovno radi obuke berača na samom terenu. Ovaj problem je nastao usled osipanja generacije berača koji su se bavili sakupljanjem bilja na tradicionalan način, i malog broja mladih koji su se toga prihvatili, pa se sakupljanjem bave oni kojima je cilj da zarade novac, a nikada se ranije nisu time bavili, zbog čega su obuke neophodne.

Gospođa Ilić je iznela i pitanje beraljki (češljeva) za branje borovnica, koji su bili dozvoljeni, zatim strogo zabranjivani, jer se na osnovu posmatranja zaključilo da beraljka oštećuje biljku. Zavod je na osnovu dugogodišnjeg istraživanja ustanovio da beraljka, koja se koristi u celom svetu, ni na koji način ne oštećuje biljku ukoliko je plod zreo. Samonikla borovnica je pionirska vrsta i ona se vraća iz pepelišta i promrzlina u toku zime. Njen jedini pravi neprijatelj je polegla kleka, biljna vrsta koja zauzima njeno stanište.

Za sakupljanje zaštićenih vrsta neophodna je dozvola Ministarstva i mišljenje Zavoda bez obzira da li se nalaze u zaštićenom području ili ne. Ako se nalaze u zaštićenom području onda je potrebno da se o tome obavesti upravljač. Na strogo zaštićenom području i području režima I stepena zaštite nikakvo branje nije dozvoljeno, dok u područjima režima II i III stepena zaštite branje po Uredbi o režimima zaštite proglašenom 2012., nije dozvoljeno za korišćenje drugim pravnim licima osim upravljaču.

U ovom trenutku se radi izmena Uredbe o kontoli korišćenja i prometu biljnih, životinjskih vrsta i gljiva. Dat je predlog za ozvaničenje beraljki kao sredstva sa kojim se borovnice mogu brati, da se u zaštićeni prirodnim dobrima dozvoli sakupljanje i ostalim pravnim licima, uz dogovor i saglasnost upravljača, što do sada nije bio slučaj.

Po mišljenju gospođe Ilić, jedan od najvećih problema je kontola primene propisa na terenu. Republička inspeksijska služba, sa pet - šest zaposlenih na celoj teritoriji Srbije fizički ne može blagovremeno da reaguje. Postoji mogućnost da se nadležnost prenese i na opštinsku inspekciju, i da upravljač sam obavesti inspeksijsku službu o prekršaju, kao i rendžeri u nacionalnim parkovima, ali tu je problem što rendžeri uhvate berača koji je njihov komšija ili rođak, pa ga puste. Međutim, nisu berači glavni krivci već otkupljivači koji angažuju berače, a koji su često nedodirljivi.

